

204507

UNIVERSITATEA „VICTOR BABEȘ” DIN CLUJ
BIBLIOTECA DACOROMANIEI

Condusă de ȘT. PAȘCA și E. PETROVICI

== Nr. 10 ==

MIC GLOSAR DIALECTAL

ALCĂTUIT DUPĂ DOUĂ MANUSCRISE DIN BIBLIOTECA
CENTRALĂ DELA BLAJ DIN 1887

DE

ROMULUS TODORAN

1949

„CARTEA ROMÂNEASCĂ” CLUJ, STRADA BUDAI NAGY ANTAL Nr. 14

CUPRINSUL

	Pag.
Introducere	5
Abreviațiuni ...	9
Glosar	11

UNIVERSITATEA „VICTOR BABEȘ“ DIN CLUJ
BIBLIOTECA DACOROMANIEI

Condusă de ȘT. PAȘCA și E. PETROVICI

Nr. 10

MIC GLOSAR DIALECTAL

ALCĂTUIT DUPĂ DOUĂ MANUSCRISE DIN BIBLIOTECA
CENTRALĂ DELA BLAJ DIN 1887

DE

ROMULUS TODORAN

B. C. U. IASI

793104

1949

„CARTEA ROMÂNEASCĂ“ CLUJ, STRADA BUDAI NAGY ANTAL Nr. 14

INTRODUCERE

În Biblioteca Centrală de la Blaj, sub cota 306 și 307¹⁾, se păstrează două manuscrise, cu un cuprins asemănător, care se impun a fi cunoscute lexicografilor, pentru materialul de limbă ce îl cuprind, adeseori nou și interesant.

Cel dintâiu este o culegere de „provincialisme“ din ținutul Hațegului și din alte părți ale Transilvaniei. El se compune din două caiete independente, unul de 24 de pagini, iar celalalt de 66 de pagini, în folio, și se datorește hărniciei și pasiunii lui N. Iubași u. Acesta, originar din Țara Hațegului, pe când era „cl. IV“ și apoi „primianit“, adică teolog în cel dintâiu an, — în 1887 —, a însemnat „provincialismele“ din ținutul său, în număr de 124, având convingerea că în acest fel „face un lucru în interesul literaturii noastre“, cum ne spune în rândurile ce preced cel de al doilea caiet. Observând însă „că unele din aceste provincialisme se folosesc și pe alte locuri, în unele în același înțeles, în altele în altul“, teologul blăjan a făcut ca lista sa de cuvinte să circule printre colegii lui. Acestora le adresează un apel, rugându-i a nota în dreptul fiecărui cuvânt, dacă se întrebuițează în ținutul lor, înțelesul pe care îl are și eventuale cuvinte cu „rădăcină comună“. Tot odată insistent li se atrage atențiunea celor ce răspund apelului său să nu uite a-și nota comuna și județul.

Apelul nu a fost zadarnic. Peste 30 de teologi din diferite părți ale Transilvaniei, cu deosebire de pe Câmpie, de pe Târnave, din Alba și Sibiu, și-au dat contribuția lor la alcătuirea acestei culegeri de provincialisme, fiecare după priceperea sa²⁾. În felul

1) Vezi N. O m ș a, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, Blaj, 1944, p. 201.

2) Spre a vedea în ce fel anume, dau un exemplu: „Zăcon = datină, obicei. Așa-i zăconul pe la noi = așa-i datina pe la noi [N. Iubașiu]. În Gârbova inf. se zice așa-i artișugul pe la noi. În Săcal în loc de „zăcon“ se zice *articus*“ (I 18). — Sunt aci prin urmare trei forme lexicale sinonime, pe care le-am glosat deosebit.

acesta lista de cuvinte a lui Iubașiu, amplificată cu sinonime și alte cuvinte cu radical asemănător, se înfățișează ca *un material lexical adunat prin corespondenți*.

Cel de al doilea manuscris cuprinde cuvinte dialectale scrise de Romulus Raca, teolog în anul IV, din comuna Băuțar, județul Hunedoara. El e format dintr'un singur caiet de 8 pagini, în folio, și cuprinde 110 cuvinte, înșirate în ordine alfabetică. O notă introductivă lămurește pe cititor asupra transcrierii acestor cuvinte. Neavând buna inspirație a colegului său, lista alcătuită de R. Raca, cu cuvinte numai din satul lui, este mai săracă, deci și mai puțin importantă. Și de altfel acesta nu se trudește ca N. Iubașiu să înșire critic provincialismele sale, având toată grija să fie cât mai lămurit și mai complet la conturarea înțelesului.

Glosarul de față l-am alcătuit după materialul lexical cuprins în aceste două manuscrise. Am întrebuițat atât comunicările lui N. Iubașiu și R. Raca, cât și contribuțiile celorlalți teologi. Adeseori fiind luate drept provincialisme cuvinte de o mai mare circulație (ca de ex. *pintenog*, *pripăși*, *șod*, *vătui*, etc.) sau chiar de circulație generală (ca de ex. *besnă*, *bulbuc*, *căciulă*, *căpușă*, *cețină*, *mioară*, *poiană*, etc.), am fost siliți să facem numeroase omisiuni. Nu am glosat decât cuvintele care, ca aspect formal și semantic, sunt necunoscute celor mai recente și mai complete dintre dicționarele noastre, și, în mai mică măsură, cuvintele dialectale atestate în puține localități sau în alte regiuni¹⁾. Am lăsat la o parte de asemenea acele cuvinte, puține la număr, asupra citirii cărora nu am avut depline siguranță, sau pe cele cu un înțeles neclar.

În general am dat înțelesul cuvintelor așa cum l-am găsit în manuscrise. Câteodată am făcut neînsemnate schimbări, mai ales de ordin stilistic, atunci când definiția nu era în deajuns de clar și corect redactată. Când e cazul, după definiție adăugăm sinonii-

¹⁾ La verificarea cuvintelor glosate m'am folosit de *Dicționarul Academiei Române*, pentru literele publicate, iar pentru cele nepublicate de I. A. Candrea-G. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, București, [1931], A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939, și, rar, H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București, 1903—1926. La aranjarea materialului mi-a servit ca model Șt. Pașca, *Glosar dialectal* (Academia Română, Memoriile Secțiunii Literare, Seria III, Tomul IV, Mem. 3).

mul sau sinonimele cuvântului. Intre semnele citării trecem definițiile vagi, neprecise, pentru a da puțină cercetătorului să se lămurească singur, preîntâmpinând astfel posibilitatea unor interpretări greșite.

Accentul îl-am pus numai atunci când a fost indicat.

Cuvintele notate cu ortografie etimologică le-am transcris în ortografia de astăzi. În cazuri de nedumeriri, dăm în paranteze colțuroase cuvintele așa cum sunt scrise și, de mai multe ori, când se face mențiune, și cum se rostesc, în transcrierea lor fonetică.

Deși ne sunt date și numele celor ce răspund apelului lui N. Iubașiu, acestea însă nefiind întotdeauna lizibile, cităm numai localitatea lor, care interesează în primul rând. Pentru a putea fi mai îndeaproape urmărite, dăm numele comunelor în forma și după împărțirea administrativă actuală. Iată aceste comune: *Bărbosi*, j. Turda, *Băuțar*, j. Hunedoara, *Blaj*, *Budești*, j. Cluj, *Căpușul de Câmpie*, j. Mureș, *Cergău*, j. Târnava Mică, *Culpiu*, j. Mureș, *Doștat*, j. Sibiu, *Felcac*, j. Cluj, *Fizeș*, j. Sălaj, *Gârbova*, j. Alba, *Ghelar*, j. Hunedoara, *Gurghiu*, j. Mureș, *Hamba*, j. Sibiu, *Hațeg*, *Inoc*, j. Alba, *Lăscud*, j. Târnava Mică, *Mănărade*, j. Târnava Mică, *Miceștii de Câmpie*, j. Cluj, *Naștac*, j. Alba, *Netot*, j. Făgăraș, *Oroiul de Câmpie*, j. Mureș, *Pogăceaua*, j. Mureș, *Racovița*, j. Sibiu, *Rediu*, j. Turda, *Roșia Montană*, j. Alba, *Săndulești*, j. Turda, *Sănmihaiul de Câmpie*, j. Cluj, *Șard*, j. Alba, *Sărmășel*, j. Cluj, *Teiuș*, j. Alba, *Trăteni*, j. Turda, *Tureni*, j. Turda și *Voiniceni*, j. Mureș¹⁾.

Cifrele trecute în paranteză, după localitate, fac trimiterea la manuscrisul și pagina respectivă (I=manuscrisul nr. 306, al lui N. Iubașiu; II=manuscrisul nr. 307, al lui Romul Raca).

Teologii din Blaj au însemnat aceste cuvinte dialectale, îndemnați fiind, poate, de vreunul din profesorii lor²⁾. Aci stăruia

¹⁾ Pentru identificarea localităților din care s'a comunicat materialul de limbă, am consultat C. Martinovici și N. Istrate, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și a celorlalte ținuturi*, Cluj, 1921 și N. Istrate, *Indicatorul comunelor din Ardeal și Banat*, Cluj, f. a.

²⁾ După cât se pare, erau destul de avansați în cunoștințele lor de filologie. Rândurile următoare ale lui N. Iubașiu „despre limba poporului din ținutul Hațegului” ne rețin atenția și prin observațiunile generale asupra acestui graiu:

încă, se vede, școala lui Cîpariu, care a dovedit în chip strălucit că patrafirul nu exclude preocupările de limbă. Nu mult după 1887, tot aci, profesorul Al. Viciu își va alcătui al său *Gosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român* (Blaș, 1899), prețuit în chip deosebit pentru bogăția lui lexicală.

„În general graiul Românilor din acest ținut e cel mai corect și mai curat în privința exprimării cuvintelor [!]. La ei toate consonantele se exprimă curat, afară de următoarele: *ch, gh, n* și *t*, urmate de *e* sau *i*.

Ch urmat de *e* sau *i* se exprimă ca *ty*, așa *chin* se aude *tyin*; *chingă* ca *tyingă*, etc.

Gh se aude ca *gy*, urmat fiind de *e* sau *i*, așa *ghem* se aude ca *gyem*, *ghimpe* ca *gy[i]mpe*.

N, urmat de *e* sau *i*, totdeauna sună ca *ny*.

T totdeauna ca *ty*, urmat fiind de *e* sau *i*.

Ce pre unele locuri se exprimă muiat, precum de exemplu îl folos. Sân-celenii și Spătăcenii, deși nu în măsură așa mare; pre altele iarăși nu se înmoaie aproape de loc, precum la cei din satele din ținutul dintre Hunedoara, Hațeg și Deva. Hățeganii proprii îl exprimă cu un sunet, așa zicând, aproape șuerător și oarecum apropiindu-se încâtva de Macedoromâni.

N, care în unele părți ale Transilvaniei e totdeauna muiat, acolo se folosește, sau mai bine zicând se conservă, așa *călcâniu*, *vătranu* = *vătrariu* sau *vătrăiu*.

Pronumele demonstrativ „*acel*“ și „*acea*“, „*cela*“ și „*cea*“, se aude în graiul poporului totdeauna ca *ahăla* și *ahăia*, *hăla* și *hăia*.

Încătu-i pentru verbe, e de însemnat împrejurarea că la cele de conjugățiunea a doua și a patra consonanta ultimă nu se înmoaie niciodată prin vreun *i* imediat următor după ea; așa nu se zice niciodată: *eu văz*, ci totdeauna *eu văd*; nu se zice *să vază*, ci... *să vadă*; nu se zice *să auză*, ci *să audă*, deși aci ar fi la loc, nice *eu simț*, ci *simt*.

De însemnat e și aceea că imperativul se formează dela infinitivul lung (*lăuda-re*, *vede-re*), dar totdeauna numai în cazul când imediat înaintea lui se află părțiceaua negativă „*nu*“. D. e. *nu lăudareți*, *nu vedereți*, *nu culegereți*, *nu vorbireți*, etc.“.

ABREVIATIUNI

- BGLF. =E. Benoit-H. Goelzer, *Nouveau dictionnaire latin-français*, Paris, f. a.
- BL. =*Bulletin linguistique* publié par A. Rosetti, I —, Paris—Bukarest, 1933 —.
- CADE. =I. A. Candrea-G. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească“*, București, [1931].
- CMRSZ. =V. Chereșteșiu, *Român-magyar és magyar-román szótár szerkesztette —, Valentiny Antal és többek közreműködésével. II. Magyar-román rész*, Cluj-Kolozsvár, 1927.
- DA. =Academia Română, *Dicționarul Limbii Române*, București, 1913 —.
- DHLR. =O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, tome II: *Le seizième siècle*, Paris, 1938.
- DR. =*Dacoromania*, Buletinul Muzeului Limbii Române, I —, Cluj, 1920 —.
- MLP. =Fr. Miklosich, *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, 1862—1865.
- REW. =W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, ed. 3, Heidelberg, 1935.
- RJA. =*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika na svijet izdaje jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti*, Zagreb, 1880 —.
- SD. =A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.
- SNK. =A. Sauvageot, *Francia-magyar és magyar-francia nagy kézisztár*, Budapest, f. a.

G L O S A R

A

- adăură**, vb. I-a. A adăoga, a aduna. Hațeg (I 66).
- Aglită**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 19). Cergău, j. Târnava Mică (I 19). [O b s.: „Numele propriu *Aglită* se întrebuițează prin Cergău, dar numai la Șchei“ (I 19)].
- anțerț**, adv. „E un cuvânt ce se folosește în loc de timpul de care abia își aduce [omul] aminte“. Băuțar, j. Hunedoara (II 3).
- acacea**, adv. Acolo. Bihor (II 3).
- Anumia**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 22).
- Apălină**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 21).
- ardeică**, s. f. Ardeiu, piparcă, paprică. Banat (II 8).
- ariciu**, s. m. O boală ce se arată în formă de ghimpi la copita calului. Băuțar, j. Hunedoara (II 3).
- arneu**, s. a. Acoperemânt pentru care, în contra ploii și a soarelui. Băuțar, j. Hunedoara (II 3). [O b s.: Scris *arnieu*, redând probabil rostirea *arneu*].
- articuș**, s. a. Datină, obicei, zăcon. Bărboși, j. Turda (I 18).
- artișug**, s. a. Datină, obicei, zăcon. *Așa-i artișugul pre la noi*. Gârbova, j. Alba (I 18).
— Din *articuș*, prin metateză, cu influența suf. *-șug*.

B

- bălăunz**, s. m. Numire ce se dă unuia ce privește mai îndelungat la un obiect, ținându-și gura căscată și ochii cu totul deschiși. Hațeg (I 81).
- bălmăji**, vb. IV-a. „A vorbi ceva fără judecată matură“. Băuțar, j. Hunedoara (II 4). [O b s.: Scris *bălmăgi*].
- balț**, s. a. Ața sau cureaua cu care se leagă biciul de codoriște, c o d o b a l ț. Șard, j. Alba (I 48). Ața cu care se strâng desagi la gură. Hațeg (I 48).
- bărăbăni**, vb. IV-a. A calcula ca părțile să fie egale, fără a le măsura. Băuțar, j. Hunedoara (II 4).
- barbur**, s. m. Partea din ambele capete ale obezii, lăsată pentru a se îmbruca una cu alta. Gârbova, j. Alba (I 68), Triteni, j. Turda (I 68).
- barbure**, s. m. Capătul superior al clinului din piept și spate dela cămășile bărbătești, pe care de obicei le poartă feciorii, având multe cusături. *Cămașă cu barburi*. „Pe Târnave“ (I 68). [O b s.: Și *barbur*, idem].
- bășcă**, adv. (Compus cu *de*). Deosebit, „deschilinit“. *Șede de băscă. Mâncă de băscă*. Hațeg (I 35). [O b s.: Și *de băscă*, idem. Racovița, j. Sibiu (I 35)].
- bâsdijer**, s. a. Lemnul cu care se mesteacă mămăliga. Hațeg (I 54). [O b s.: Scris *bâsdiger*].
- biț**, s. a. Cursă de prins păsări făcută din păr de cal sau de vită. Oroiul de

- Câmpie, j. Mureș. Gârbova, j. Alba. Făgăraș. Racovița, j. Sibiu (I 48).
- bilță**, s. f. Cursă pentru șoareci, făcută din drot sau scândurele. Hațeg (I 48).
- Brândușa**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 20).
- brânțâli**, vb. IV-a. A se juca (feciorii și fetele), gădilindu-se și râzând, a se sbeGUI. Băuțar, j. Hunedoara (I 79).
- brânțâului**, vb. IV-a = *brânțâli*. Gârbova, j. Alba. Triteni, j. Turda (I 79).
- brățare**, s. f. Veriga de fier cu ajutorul căreia se fixează coasa în toporaște. Băuțar, j. Hunedoara (II 3).
- breazdă**, s. f. În expresia (*Bou*) *de-a breazda* = de-a dreapta. Băuțar, j. Hunedoara (II 5).
- buciniș**, s. m. Cucută. Hațeg (I 87).
- bujdeiu**, s. a. Leasa pe care se uscă prune. Fizeș, j. Sălaj (I 33).
— Cf. *bușdeiu* (DA.).
- C
- căiță**, s. f. Șapcă, căciulă făcută din piele de miel. Hațeg (I 59), acoperământ al capului la femei. Făgăraș (I 59), scufița pe care o poartă pruncii de țâță. Racovița, j. Sibiu (I 59).
- căloiu**, s. f. Horn. Hațeg (I 58), scândura ce se pune orizontal lângă horn. Băuțar, j. Hunedoara (I 58). [O b s.: Seris *căloniu*, pentru rostirea *căloii*].
- Candachia**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 20).
- căpări**, vb. IV-a. A arvuni. *Am căpărit ceva*. Băuțar, j. Hunedoara (II 5).
- căpăstru**, s. a. Un fel de coșarcă lungă-greață, făcută din papură, pentru dusul mâncării la câmp, s p e n c. Gârbova, j. Alba (I 33).
- căprăreată**, s. f. Locul unde se închid caprele. Băuțar, j. Hunedoara (II 4).
- cărini**, s. pl. Lături pentru câni. Hațeg (I 63).
— Din lat. *canina* (G. Giuglea), cf. REW. s. v.; BL. V, 144; arom. *cărinde*, DR, III, 1088.
- cârpi**, vb. IV-a. (Despre om și animale). A se înșdrăveni după o boală. *Boul acesta s'a cărpit*. Băuțar, j. Hunedoara (II 4).
- câștig**, s. a. Grijă. *Nu-m purta tu câștigul meu*. Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 10).
- câștigă**, s. f. Grijă. *Asta-i treaba mea! N'avea tu nicio câștigă*. Hațeg (I 10).
- cătarcă**, s. f. Sanie micuță cu care oamenii săraci își aduc lemne iarna din pădure. Racovița, j. Sibiu (I 32).
- Cățincea**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 21).
- cătur**, s. m. Cotor, partea rămasă în pământ după tăierea păoaselor și a lemnelor. Hațeg (I 39), tufele micuțe, roase de vite, care nu mai creșe în sus, ci se ramifică în laturi, pe pământ. Feleac, j. Cluj (I 39).
- celi**, vb. IV-a (Despre fân, iarbă) A se usca încetul pe încetul, a se păli. Hațeg (I 38). Cf. o c e l i.
- chelciug**, s. a. Câștig, avere. Hațeg (I 73). [O b s.: Seris *tyelciug*, cum se rostește].
- chiorușă**, s. f. Despre fetele care închid un ochiu, când se uită, făcându-li-se și mai mic. Băuțar, j. Hunedoara (II 5). [O b s.: Seris *chiorușă*].
- chitit**, adj. Gătat, aranjat (fiind vorba despre îmbrăcăminte). *Om chitit. Femeie chitită*. Băuțar, j. Hunedoara (II 5). [O b s.: Seris *cicrit*].
- cioafă**, s. f. O speță de tină groasă. Băuțar, j. Hunedoara (II 5).
— Cf. *ciorofleacă*.
- ciornoglav**, adj. Confuz. Hațeg (I 73).
- ciorofleacă**, s. f. Tina subțire ce se face

- când plouă mult, mai ales pe drumurile cu mare circulație. *Lut mișat ca ciorofleaca*. Bărboși, j. Turda (I 6). — Din *ciurvală-fleașcă* (cf. și *flecă*); în regiunea Turzii se cunoaște și forma *ciurufleacă*.
- clanț**, s. a. Bătaie învălmășită într'o mulțime de oameni, când fiecare dă cu ce apucă. *Să fi văzut clanț. Apoi să vezi clanț*. Gârbova, j. Alba (I 56).
- cleanț**, s. a. Bolovan, piatră mare, stâncă. Hațeg (I 56).
- cobace**, s. f. Clădirile ce se țin de o gospodărie (grajd, șură, etc.). Hațeg, (I 54). [O b s.: Seris, cum se pronunță, *cobașe*].
- cocor**, s. m. Peana încârligată din coada rățoiului. Băuțar, j. Hunedoara (II 5).
- coșer**, s. a. Cuptor de uscat poame, mai ales prune, făcut din nuiele, lipite cu pământ, a cărui parte deasupra e lată și împrejmuțată cu gardini pentru a se putea usca cât mai multe fructe. Gârbova, j. Alba. Racovița, j. Sibiu. Șard, j. Alba (I 33).
- cotarcă**, s. f. Vas împletit din nuiele subțiate și curățite de coji, cu care se poartă prund, lut, cucuruz, pământ, bostani, etc. Budești, j. Cluj (I 32), vas pentru suirea cucuruzului în coșer. „Partea sudică a Câmpiei”. (I 32).
- cotos**, s. a. Tăieței rău preparați, fără onă, care, dacă se fierb, se fac cir. Hațeg (I 83). — Cf. *cotoz* (DA.).
- cotovi**, vb. IV-a. A se pregăti, a se prevedea cu cele necesare. *Se cotovește de cale*. Hațeg (I 80).
- crici**, vb. IV-a. A pune în vedere cuiva un lucru, „a admonia”. *I-am cricit să nu mai facă aceasta*. Hațeg (I 40).
- curmătură**, s. f. Tăietura pe care o face o sfoară sau funie, când strângi ceva cu ele (d. ex. mâna). Feleac, j. Cluj (I 50), cotitura unui drum. Oroiu de Câmpie, j. Mureș (I 50).
- custură**, s. f. Cuțit rău; omul care fură lucruri mai mici și neînsemnate; munte înalt, pietros și steril. Hațeg (I 82), cuțit rău, orice unealtă rea. Racovița, j. Sibiu (I 82), varga care împreună fierul cel lat cu grindeiul. Gârbova, j. Alba (I 82).

D

Dăilda, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 24).

dără, s. f. *A umbla în dăra cuiva* = a face voia, a fi pe placul cuiva, a umbla în vredul cuiva. Săndulești, j. Turda. Rediu, j. Turda. Bărboși, j. Turda. Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 16).

dărănă, vb. I-a. A deșela. Hațeg (I 70).

dârjea, s. f. Partea cea mai lungă a înblăciului. Oroiu de Câmpie, j. Mureș. Făgăraș (I 52).

dârșală, s. f. Coada de care se prinde coasa. Hațeg (I 52), toporăștea coasei și a securii. Băuțar, j. Hunedoara (I 52).

— Cf. *dârjală* (CADE.).

delniță, s. f. „O parte mai mică dintr'o pădure, ce se cumpără pentru lemnul de foc”. *Am cumpărat o delniță de lemne*. Budești, j. Cluj (I 89).

deșănțat, adv. Exprimă mila, compătimirea față de cineva. *Mi-i deșănțat* = m-i milă, m-i o b i d ă. Bărboși, j. Turda (I 18), îmi pare rău de cineva. Budești, j. Cluj (I 48).

— Cf. *deșanț* (CADE.).

disâmă, s. f. Taxa pe care o dau „jelerii” sau părtașii domnilor sau proprietarilor. Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 13).

— Cf. *tisâm*.

diug, adj. și s. a. Imos, urît de tot. Hațeg (I 42), om leneș, trândav, hoit. Hațeg. Oroiu de Câmpie, j. Mureș. Gârbova, j. Alba. Feleac, j. Cluj. Racovița, j. Sibiu. „Pre Câmpie și Târnavă“ (I 42).

— Din ung. *dög* „trândav, puturos“ (CMRSZ.).

dog, s. a. Fundul cu care se presează brânza sau varza în cadă, p ă s. Bărbosî, j. Turda (I 14).

— Refăcut după fem. *doagă*?

dornă, s. f. Locul din râu sau lac unde apa e mai afundă. Hațeg (I 55).

druin, s. m. Lemn gros și tăiat scurt; (p. anal.) se zice despre un om beat tare. Hațeg (I 76).

— Cf. *druete* (CADE.).

F

făgură, s. f. Putere. *N'are nici un pic de făgură; e foarte slab*. Hațeg (I 69).

făulă, s. f. Infățișare, fizionomie. Hațeg. Racovița, j. Sibiu (I 85).

făură, s. f. = *făulă*. Mănărade, j. Târnavă Mică (I 85).

ferchiedeu, s. a. Instrument de lemn ce se folosește la car, deasupra osiei dinapoi. Băuțar, j. Hunedoara (II 5). — Cf. *fercheteu* (DA.).

fergheten, s. a. Polița pe care se razi-mă loitrele pe osia dinainte. Hațeg (II 5).

— Din ung. *fergetyü* „sellette (d'une voiture)“ (SNK.); cf. *ferchiedeu*.

fetelea, loc. adv. In expresia *de-a fetelea* = gratis. *I-am dat-o de-a fetelea*. Hațeg (I 30). [O b s.: „Se mai zice și *de-a fetea*, care în pronunțare se aude *de-a fetya*“]. Hațeg (I 30). Cuvântul se mai cunoaște, „tot în înțelesul de mai sus“ și în expresia *de-a tetea-fetea*. Racovița, j. Sibiu (I 30)].

— Pentru etimologie, cf. DR. X, 290.

fiulare, s. f. Instrument de lemn, lat de vreo 8 cm., care se folosește la jug. Băuțar, j. Hunedoara (II 5).

fleț, adj. Nebun, nărod. *Om fleț*. Hațeg (I 40). [O b s.: Femininul e *fleață*].

fomfiu, s. m. Saschiu. Băuțar, j. Hunedoara (II 5).

— Cf. *fonfiu* (DA.).

G

gadină, s. f. Fiară sălbatică. Doștat, j. Sibiu (I 10).

gândac, s. m. Șoarece. Hațeg (I 49).

gândăcer, s. m. Insectă ce trăiește cu deosebire pe bozi. Șard, j. Alba (I 49).

— Cf. *gândăcel* (DA.).

gărănă, s. f. Tăietură, pădure tăiată. Hațeg (I 12).

găvan, s. m. Om care mănâncă mult. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

ghiliș, s. a. „Mai mulți oameni strânși la sfat în locuri de petreceri“. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

— Din ung. *gyüülés* „réunion, meeting“ (SNK.).

Ghița, s. f. Nume de femeie (la Șchei). Cergău, j. Târnavă Mică (I 19). — Cf. *L i n c ă*.

golomoț, s. a. Amestecătură de tot felul de zdrobituri. *O strâns golomoț laolaltă*. Budești, j. Cluj (I 62), om de statură mică, rotund. *Ce mai golomoț de om*. Gârbova, j. Alba. Racovița, j. Sibiu (I 62).

golomoz, s. a. Adunătură de tot felul de gunoaie, cu deosebire de lemne, pozdări, paie zdrobite. Feleac, j. Cluj (I 62), om mic și amărit, slab. Hațeg (I 62).

gurzuiu, s. a. Vârful dela opincă. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

Guța, s. f. Nume de femeie (la Șchei).

Cergău, j. Târnava Mică (I 19). — Cf. *Lincă*.

H

- hădărag**, s. a. Partea cea mai scurtă a îmblăciului; om mic, pitic. *Ce mai hădărag de om*. Lăscud, j. Târnava Mică (I 51).
- hăiman**, s. m. Om care umblă fără lucru dintr'un loc într'altul. Hațeg (I 88). Băuțar, j. Hunedoara (II 6). — Cf. *haimană*.
- hăisui**, vb. IV-a. A alunga fiarele sălbatece (lupi, porci sălbateci, etc.). Gârbova, j. Alba (I 29). — Din *hăitui* + *sss* „sgomotul cu care hăitașii scormesc sălbătăciunile și le mână înaintea vânătorilor”.
- hălăstui**, vb. IV-a. A așeza, a pune una peste alta, a îngrămădi. Hațeg (I 70). [Obs.: d. ex. „a adus apa lemne, pietre, etc. și le-a grămădit undeva, atunci se zice că acele s'au hălăstuit”].
- hălăunzi**, vb. IV-a. A se îmbăta de cap, a se hăbăuci. Hațeg (I 52).
- hale**, s. f. pl. Fiare sălbatică. Hațeg (I 10).
- hălm**, s. a. In expresia *de-a hălm* = a pune peste olaltă, a hălmui. Răcovița, j. Sibiu (I 70).
- hălmui**, vb. IV-a. A pune peste olaltă. Gârbova, j. Alba (I 70).
- hămușit**, adj. Se zice despre un animal sau cadavru de animal de pe care s'adus părul. Hațeg (I 15). — Cf. ung. *hámozni* „peler”. (SNK.).
- hărdălui**, vb. IV-a. A face, a se ocupa cu ceva, a lucra. *Ce mai hărdăluesti?* Hațeg (I 44).
- hărhăi**, vb. IV-a. (Mai ales despre fete) A râde mult de nimica toată. Hamba, j. Sibiu (I 6). — Cf. *hărhăii* (CADE.).
- hărsit**, adj. Zgărcit. Sărmășel, j. Cluj (I 17), despre un om zgărcit și de tot antipatic. *Oh, ce mai om hărsit!* Blaj (I 17), despre un om slab, sdrențuros și flămând. Cergău, j. Târnava Mică (I 17), minunat. *Hărsit de bun*. Hațeg (I 17).
- hărte**, s. m. Șoarece, gânda c. Băuțar, j. Hunedoara (I 49).
- hilimi**, vb. IV-a. A se mulțami de ceva. *Mă hilimesc*. Hațeg (I 67).
- hilizi**, vb. IV-a. A râde, a râde cam silit. *Mă hilizesc*. Hațeg (I 68). — Cf. *hłizi* (DA.).
- hinisit**, adj. Amărit, „debilitat”, fără față. *E hinișit săracul. L-am văzut, dar așa era de hinișit că era să nu-l cunosc*. Hațeg (I 19).
- hoagă**, s. f. Loc prăpăstios. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).
- hoampă**, s. f. Gaură mare, largă. Hațeg (I 46).
- hoancă**, s. f. Locul strâmt dintre două dealuri. Gârbova, j. Alba. Făgăraș. Șard, j. Alba (I 46).
- hoară**, s. f. Pasări domestice, galițe. Teiuș, j. Alba (I 10).
- holalăi**, vb. IV-a. A râde, a se hărhăi. Blaj (I 6). — Cf. *olălăi*.
- holalău**, s. a. Larmă mare cu râsete și veselie. Blaj (I 6). — Cf. *holălăi*.
- hudă**, s. f. Gaură în gard, în vestmânt, etc. Hațeg (I 23).
- hudiță**, s. f. Spărtură în gard, de sus până jos, care servește totodată de trecătoare la vecin. Bărbosii, j. Turda (I 23), ulicioară strâmtă. Căpușul de Câmpie, j. Turda (I 23), uliță laterală, care duce din ulița cea mare la hotar. Netot, j. Făgăraș (I 23). — Derivat din *hudă*.
- hunțuț**, s. a. Scrânciob, țuțuluș, uțuțuș, uțuț. Oroiu de Câmpie, j. Mureș (I 60).

— Din *hintă* (<ung. *hinta*) „scrân-ciob“ + *utuț*.

hurdui, vb. IV-a. A face zgomot. Hațeg (I 44). Gârbova, j. Alba (I 44).

I

Iconia, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 21).

Idifta, s. f. Nume de femeie. „In jurul Albei Iulii“ (I 24).

Idita, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 24). Ghelar, j. Hunedoara (I 24).

imală, s. f. Tină. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

îmbrâncit, adj. Neputincios. Hațeg (I 71).

îmbună, vb. I-a. A promite. *Mi-o îmbunat că vine*. Hațeg (I 13), a se linguși. Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 13).

imos, adj. Urît, murdar, necurățit. *Cămeșă imoasă*. Hațeg (I 41).

încărâbă, vb. IV-a. A câștiga toate cele necesare la car. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

— Cf. *încherba* (DA.).

încărpeni, vb. IV-a. A se împuteri, a-și pune toate puterile. Hațeg (I 47).

— Derivat din *carpen*.

îngârli, vb. IV-a. A trăi în concubinaj. Făgăraș. Racovița, j. Sibiu (I 71).

îngurlui, vb. IV-a. „A se purta pe lângă cineva ceva“. Hațeg (I 71).

Istina, s. f. Nume de femeie. Bărboși, j. Turda (I 22).

Iudifta, s. f. Nume de femeie. „In jurul Albei Iulii“ (I 24).

izbândi, vb. IV-a. A se realiza. *Mi s'a izbândit visul*. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

izgodi, vb. IV-a. A inventa ceva despre un lucru oarecare. *Ai izgodit și asta. Oare de unde s'o fi izgodit, măi Ioane?* Șard, j. Alba (I 36).

— Cf. *sgodi* (CADE.).

izgoditor, s. m. Cel ce izgodește. *Ști-l sfinții de izgoditor ce e Nicolae ăsta*. Șard, j. Alba (I 36).

— Derivat din *izgodi*.

izidă, s. f. Risipire. Hațeg (I 35).

izidi, vb. IV-a. A risipi. *A izidit tot ce a avut*. Hațeg (I 35).

izmenit, adj. „Eșit din tact“, „confuz“. Hațeg (I 72), despre „un om care umblă din un loc într'altul, fără a ști cineva că pe unde se află“. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

J

jămișcă, s. f. Jimblă, franzelă. Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

jeliță, s. f. Vânt lin, boare. Hațeg. Făgăraș. Feleac, j. Cluj. Racovița, j. Sibiu, „vânt subțirel de care îți îngheață urechile“. Mănărade, j. Târnava Mică (I 89).

jelniță, s. f. Vânt răcoros, subțirel. *Trage a jelniță de vânt de sub soare*. Budești, j. Cluj (I 89).

jipui, vb. IV-a. A desface coaja de pe un arbore, a lua pielea de pe un animal, a jupui. Hațeg (I 34).

joampă, s. f. Afundătură plină de apă mocirloasă. Budești, j. Cluj (I 46).

jupui, vb. IV-a. A bate bine. *L-o jupuit*. Budești, j. Cluj (I 34).

L

Lăpădușa, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 20). Ghelar, j. Hunedoara (I 20).

ligav, adj. Alegător în mâncări. *Om ligav*. *Bou ligav*. Hațeg (I 7).

lihoaic, s. f. Fiară sălbatică. Bărboși, j. Turda (I 10).

— Cf. *lighioaic* (SD.).

lihot, adj. Care nu mai poate de foame. Netot, j. Făgăraș (I 7).

Lincă, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I

- 19). Ghelar, j. Hunedoara (I 19). Bărboși, j. Turda (I 19). Cergău, j. Târnava Mică (I 19). [O b s.: „Se folosește... de Șchei și e considerat de numele cel mai frumos de sexul feminin. Ei, adică Șcheii, deși vorbesc numai românește, totuși numele de femei-s cu totul diferite de a Românilor“. Cergău, j. Târnava Mică (I 19)].
- linzi**, vb. IV-a. (Mai ales despre fete). A râde mult. Rediu, j. Turda (I 6). — Cf. *hlinzi* (DA.).
- litrosi**, vb. IV-a. A se scăpa de ceva. Băuțar, j. Hunedoara (II 6). [O b s.: Se zice d. p. „când finește cineva un obiect“].
- Liza**, s. f. Nume de femeie (la Șchei). Cergău, j. Târnava Mică (I 19). — Cf. *Lincă*.
- lizăi**, vb. IV-a. A râde mult, *Atăta s' o lizăit*. Sânmihaiul de Câmpie, j. Cluj (I 6). — Cf. *hlizi* (DA.); *linzi*.
- lodânc**, s. a. Lovitură. *Mergi să nu-ți dau un lodânc*. Hațeg (I 74). — Cf. ung. *lódâng* „giberne“ (SNK.).
- lud**, adj. Despre copiii mici, cu compătimire. Hațeg (I 9). [O b s.: „Cuvântul se folosește tot ca adjectiv și în Sălaj, însă întru însemnarea de „naiv, nătâng“, dacă înțelege bine d-l Vaida însemnarea cuvântului din poezia populară reprodușă după Gaz. Trans. 1888—42:
Ludă ești, bolundă ești,
O tu nu te nădăești.
(Tribuna 890—82)“].
- ludaie**, s. f. Bostan de fiert sau de fript. Doștat, j. Sibiu (I 9).
- ludău**, s. m. Bostanul (cucurbăta) de fiert sau de fript, „dovleacul... care-l mănă oamenii“. Sărmășel, j. Cluj. Miceștii de Câmpie, j. Cluj.
- Cergău, j. Târnava Mică (I 9). — Cf. *ludaie* (CADE.).
- lunguri**, vb. IV-a. *Ce te lungurești?* Băuțar, j. Hunedoara (II 6).

M

- mag**, adj. (?) „Se zice despre un om care mănă sau bea mult“. Băuțar, j. Hunedoara (I 7).
- maltăr**, s. a. Amestecătură de var cu nisip, tencuială. Băuțar, j. Hunedoara (II 7).
- Mărguța**, s. f. Nume de femeie (la Șchei). Cergău, j. Târnava Mică (I 19). — Cf. *Lincă*.
- mestecător**, s. a. Lemnul cu care se mestecă mămăliga, *mestelnic*. Gârbova, j. Alba (I 54). — Derivat din *mesteca*.
- mestelnic**, s. a. Lemnul cu care se mestecă mămăliga, *mestecător*. Băuțar, j. Hunedoara (I 54). — Cf. *mestecău* (CADE.).
- mied**, s. a. Lichidul dulce ce se capătă turnând apă peste fagurii storși de miere, *mursă*. Hațeg (I 55). [O b s.: Se rostește *nyed*].
- migăi**, vb. IV-a. A tândăli. Gârbova, j. Alba (I 75). [O b s.: Se rostește *nyigăi*].
- migăli**, vb. IV-a. A lucra încet, a petrece timpul tândălind. Hațeg (I 75).
- Mina**, s. f. Nume de femeie (la Șchei). Cergău, j. Târnava Mică (I 19). — Cf. *Lincă*.
- mleat**, s. a. Amestecătură de mai multe materii, în stare moale, aproape lichidă. Hațeg (I 65). — Cf. srb. *mlata* „résidu de malt, drêche“ (DHL.D. II, 515).
- moagăr**, s. m. Om slab, bolnăvicios. Gârbova, j. Alba (I 34). — Din sâs. (germ.) *mager*.
- morătoare**, s. f. = *murătoare*. Tureni, j. Turda. Nașlac, j. Alba. Sânmihaiul

- de Câmpie, j. Cluj. Rediu, j. Turda (I 5).
— Derivat din *mură*, prin influența lui *moare* „zeamă de varză“.
- morcoasă**, s. f. Fierul cu care e captușită osia carului ca să nu se roadă buciumul roții. Băuțar, j. Humedoara (II 7).
- morúgă**, s. f. Sărătură. Hațeg (I 5).
- mulsă**, s. f. Lichidul dulce ce se capătă turnând apă peste fagurii storși de miere, m i e d. Hațeg (I 55).
— Cf. *mursă* (CADE).
- munună**, s. f. Peteaua pe care o poartă feciorii pe pălărie, v â s t r ă. Gârbova, j. Alba (I 62).
- murătoare**, s. f. Apă sărată, s ă r ă t u r ă. Inoc, j. Alba. Bărboși, j. Turda (I 5).
- murlui**, vb. IV-a. A netezi cu ciuruială de lut peretele ori fața casei, a lipi cu tină. Sânmihaiul de Câmpie, j. Cluj (I 6). Gurghiu, j. Mureș (I 6).
— Cf. *murui* (CADE).

N

- năbiă**, vb. I-a. A se sătura de ceva (mai ales de bucate). *S'a năbiat* = „a mâncat atâta cât, așa zicând, s'a îngrețosat“. Hațeg (I 49).
— Din srb. *nabijati se* „sich voll anessen“ (RJA).
- nădăii**, vb. IV-a. „A gândi, a presimți“. *M'am nădăit eu că va face el asta*. Hațeg (I 50), „a pricepe“ („când cineva vorbește despre ceva în mod... obscur“). *M'am nădăit*. Feleac, j. Cluj (I 50), „a se dubita“. Oroiu de Câmpie, j. Mureș (I 50).
- nădui**, vb. IV-a. A se înțelege. *Nu te năduești?* Budești, j. Cluj (I 50).
- năsărâmbă**, s. f. „Vină, delict“. Hațeg (I 84), „pățanie rea, potcă“. Făgăraș (I 84), „necaz, lucru neplăcut“ (I 84). Budești, j. Cluj.
- nata**, s. f. (Despre femei). *Toată nata* = fiecare. Hațeg (I 31). Racovița, j. Sibiu (I 31).
— Din lat. *nata*, sau refăcut după masc. *nat*?
- natră**, s. f. „Dărăbă de pânză caan lungă“. *Natră de pânză*. Băuțar, j. Humedoara (II 7).
— Din srb. *natra* (SD).

O

- oară**, s. f. Păsări de casă. Hațeg (I 89), fiare sălbatice. Racovița, j. Sibiu (I 89).
— Cf. *hoară*.
- obidos**, adj. Despre un „om milos carele îndată plânge mai ales la înmormântări“. Nașlac, j. Alba (I 18), despre „un om (și mai des femeie) slab de înger, fără tărie sufletească, care, precum zice poporul, *minteni își chișă ochii*“. „Pre Secaș“ (I 18).
— Derivat din *obidă*.
- oblinti**, vb. IV-a. A se inflama o rană pișcată de frig. Blaj (I 23). Sânmășel, j. Cluj (I 23).
— Cf. *obrinti*.
- obrintit**, adj. (Mai mult în batjocură) despre un om gingaș și tot betegos. Netot, j. Făgăraș (I 23).
- oceli**, vb. IV-a. (Cu deosebire despre flori) A începe să se usuce. Gârbova, j. Alba (I 38). Șard, j. Alba (I 38), a se mânia. Fișez, j. Sălaj (I 38).
- ochiu**, s. m. Baltă tinoasă în drum. Gârbova, j. Alba (I 63).
- odârjea**, s. f. = *dârjea*. Feleac, j. Cluj (I 52).
— Din *odârjă* + *dârjea*.
- ogârsit**, adj. Slab, amărit, fără putere de vieață, (în sens moral) despre femeile și bărbații netrebnci. *Om ogârsit*. *Femeie ogârsită*. Hațeg (I 34), supărat, indispus. „In partea meridională a Câmpiei“. Șard, j. Alba. Ți-

- nutul Mureșului. Ținutul Târnavei (I 34).
— Cf. *ogârji* (CADE.).
- ogod**, s. a. Nărav, apucătură. *I-am aflat eu ogodul*. Hațeg (I 17). Ghelar, j. Hunedoara (I 17). Bărboși, j. Turda (I 17). Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 17), în expresia *mă duc mai pre ogod* = mă duc mai încet. Gârbova, j. Alba (I 17).
- ogoi**, vb. IV-a. A se înconjura de toate părțile. *M'am ogoit*. Cergău, j. Târnavă Mică (I 11).
- om**, s. m. În expresia (*bou*) *de-a om* = boul care este prins în jug la mâna stângă. Băuțar, j. Hunedoara (II 5).
- opac**, adj. Indărătnic, cu care nu te poți înțelege. Hațeg (I 37).
- opăci**, vb. IV-a. A întârzia. Hațeg (I 37), a zăbovi. Oroiu de Câmpie, j. Mureș (I 37). Țara Făgărașului (I 37). Gârbova, j. Alba (I 37). Racovița, j. Sibiu (I 37). Șard, j. Alba (I 37).
- Oprita**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 20). Jud. Sibiu (I 20).
- P**
- părangină¹**, s. f. Loc rău, neproductiv, gol. Hațeg (I 65), loc neproductiv și mlăștinos. Oroiu de Câmpie, j. Mureș (I 65).
— cf. *păragină* (CADE.).
- părangină²**, s. f. Un fel de iarbă frumos mirositoare, de prin păduri, ce răsare primăvara tare de timpuriu și se pune între vestminte, pentru a le da acestora un miros plăcut. Gârbova, j. Alba (I 65).
- părăstaș**, s. a. „Cruce și stolnic“. Băuțar, j. Hunedoara (II 8).
- păs**, s. a. Fund de piatră cu ajutorul căruia se presează brânza sau care se pune peste varză în cadă. Hațeg (I 14).
- pătul¹**, s. a. Grămadă de fân așezată în coroana unui arbore mare sau pe niște furci, la înălțime de doi metri. Hațeg (I 45), locul unde se așterne fân sau paie pentru culcat. Gârbova, j. Alba (I 45), locul de culcare al găștelor. Lăscud, j. Târnavă Mică (I 45).
- pătul²**, adj. *Măr pătul* = „o specie de mere gustoase“. Racovița, j. Sibiu (I 45).
- pătul-pătul**, interj. Strigăt cu care se mână găinile sau găștele în coteț. Făgăraș (I 45). Racovița, j. Sibiu (I 45).
- peleg**, adj. Gol, fără de vestminte sau pene. Hațeg (I 43). [O b s.: „Se zice și despre pui că sunt *pelegi*, adică fără de penă“].
- petecută**, s. f. Marginea, cam de trei centimetri, a unei stofe. Băuțar, j. Hunedoara (II 8).
- piluc**, s. m. Om sărac lipit pământului. Făgăraș (I 43).
— Cf. *pilug* (CADE.).
- pilug**, adj. Gol, fără de vestminte. Racovița, j. Sibiu (I 43):
- pișă**, vb. I-a. În expresia: (Despre femeii) *minteni își chișă ochii* = îndată plâng. „Pe Secaș“ (I 18).
- ploscar**, s. m. Ruda de lemn — respective rudele cu care se duc porșorii de fân sau otavă. Băuțar, j. Hunedoara (II 8).
- plotog**, s. a. Petea de piele, (fig.) piele groasă. *Are plotog pe nas*. Hațeg (I 5), „dărăb de piele de oaie cu care se muruesc polmoanele și casele de pământ pe dedesupt“. Cergău, j. Târnavă Mică (I 5). Teiuș, j. Alba (I 5). *Pune-ți plotog pe gură* = astupă-ți gura! Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 5). Cf. *podlog*, *porlog*.
- poancă**, s. f. Privire urită și pătrunză-

- toare, nenaturală. Băuțar, j. Hunedoara (II 8).
- podlog**, s. a. = porlog. Pogăceaua, j. Mureș (I 5). Bărboși, j. Turda (I 5). Gurghiu, j. Mureș (I 5). Cf. plotog.
- poiván**, s. a. Funie lungă cu care se leagă o vacă, un cal, etc. de pociump ca să pască. Hațeg (I 86). Băuțar, j. Hunedoara (II 8).
- porav**, adj. Harnic. *Om porav. Porav pe lucru.* Gârbova, j. Alba (I 47), puternic. Jud. Târnava Mică (I 47).
- porlog**, s. a. Petec pe opincă. Rediu, j. Turda (I 5). Sânmihaiul de Câmpie, j. Cluj (I 5). Tureni, j. Turda (I 5). Nașlac, j. Alba (I 5). Blaj (I 5). Inoc, j. Alba (I 5), petecul dela opincă, care e pus dinlăuntru, necusut și în așa fel ca să acopere gaura sau spărtura. Roșia Montană, j. Alba (I 5), tălpălău (= „substratul piciorului în opincă”). Făgăraș (I 60). Feleac, j. Cluj (I 60), Gârbova, j. Alba (I 60), bucată. *Un porlog de slănină. Mai am încă un porlog bun de coasă.* Nașlac, j. Alba (I 5), iarba cosită pe fânate, încă neuscată bine și neadunată, polog. Tureni, j. Turda (I 5). — Din *potlog*, prin acomodare; în sensurile din urmă, s'a încrucișat cu *polog* <sl. *pologŭ*.
- poroboti** vb. IV-a. „A se apuca cu tot de-adinsul, a se înverșuna (la lucru, la cale)”. Hațeg (I 47). — Cf. rus. *porabotat'* „eine Zeit lang arbeiten”.
- porșor**, s. m. Cantitatea de fân ce o pot duce doi oameni pe doi pari, numiți ploseari. Băuțar, j. Hunedoara (II 7).
- povârni**, vb. IV-a. A trece peste vârful dealului, a scăpăta. Hațeg (I 74), a se înclina. *Carul povârnește.* Făgăraș (I 74). Racovița, j. Sibiu (I 74).
- prăvală**, s. f. În expresia: *a merge de-a-prăvala* = a merge peste cap, rostogolindu-se. „Între Târnava Mică și Mureș” (147).
- prăstăgală**, s. f. = *prăstăvală*. În expresia: *merge de-a-prăstăgala* = merge peste cap, se dă peste cap. Hațeg (I 47).
- prăstăvală**, s. f. În expresia: *a se da de-a-prăstăvala* = a se da peste cap. Gârbova, j. Alba (I 47).
- primă**, s. f. Panglică, petea, primură. Feleac, j. Cluj (I 61). Gârbova, j. Alba (I 61).
- prîpon**, s. a. Suiș scurt, dar țipiș, pripor. Budești, j. Cluj (I 86). — Din *prîpor*, prin disimilare.
- prîpor**, s. a. Loc țipiș. Hațeg (I 86). Racovița, j. Sibiu (I 86).
- prohab**, s. a. Sdreanță. *Cămașa pe el e toată prohab.* Hațeg (I 72).
- puing**, s. a. Podul șurii, a grajdului. *Puingul șurii.* Șard, j. Alba (I 39). — Cf. *puiağ* (CADE).

R

- rămig**, s. a. Bucătea, rămășiță. Hațeg (I 67).
- râni**, s. f. pl. Șele. Hațeg (I 70). — Pentru etimologie, cf. DR. VI, 394.
- răstoacă**, s. f. Loc plin de gropi, loc gropos. Hațeg (I 63). Gârbova, j. Alba (I 63), afundătură, mai puțin adâncă, plină cu apă, ce se face mai cu deosebire după ploii. Budești, j. Cluj (I 46).
- răznet**, adj., adv. = *răzleț*. Despărțit de alții, fără soț. Hațeg (I 64). Băuțar, j. Hunedoara (II 8).

S

- sâmbră**, s. f. Poteă, pricină. *Nu-ți face sâmbră cu el* = nu-ți face de lucru cu el. Racovița, j. Sibiu (I 84).

- sândăcos**, adj. Despre un „om iritacios“. Oroiu de Câmpie, j. Mureș (I 81). Racovița, j. Sibiu (I 81). Cf. *sunducos*.
- șanț**, adv. Ciudat, de mirare, șod. *M-i șanț* = „m-i șod, îmi vine mirare“. Hațeg (I 48).
- Sânziană**, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 21). Sânmihaiul de Câmpie, j. Cluj (I 21). [O b s.: „S'a folosit și în Rediu (j. Turda) cândva, dar acum a rămas Sânziana nume numai de batjocură“ (I 21)].
- sărătură**, s. f. Apă sărată, m o r u g ă, m u r ă t o a r e. Gurghiu, j. Mureș (I 5). Voiniceni, j. Mureș (I 5).
- sărciner**, s. m. „Lemnul crânguros ce-l folosesc ciobanii la stână pentru ca să pună obiectele ca într'un cunier (= cuier)“. Băuțar, j. Hunedoara (II 9).
- selim**, s. a. Urâțeală, murdărie, necurățenie, im. Hațeg (I 41).
- scoabă**, s. f. Loc cufundat de forma unei troace. Hațeg (I 43).
- scofeli**, vb. IV-a. A câștiga ceva cu mare necaz. Băuțar, j. Hunedoara (II 9).
- seșă**, s. f. „Dacă mai mulți oameni se adună la sfat, făcând glume de petrecere, se zice că au fost la *seșă*“. Băuțar, j. Hunedoara (II 9).
- sfârlă**, s. f. „O jucărie“, s f ă r l e a z ă. Budești, j. Cluj (I 88).
- sfârloagă**, s. f. Opincă rea de tot, ruptă. Hațeg (I 88). Făgăraș (I 88), om de nicio treabă. *O sfârloagă de om*. Budești, j. Cluj (I 88).
- simbred**, adj. Care alege mâncările, l i g a v. Netot, j. Făgăraș (I 7). — Cf. *sâmbre* (CADE.).
- smicăruie**, s. f. Sfărmătură de pâne sau mămăligă, r ă m i g. Hațeg (I 67). — Derivat din *smicura*.
- smicuruie**, s. f. = *smicăruie*. Băuțar, j. Hunedoara (I 67).
- soroc**, s. a. Ursită. Cergău, j. Târnava Mică (I 8). „*Soroc* = quam fortunam juvat. Gurghiu, j. Mureș (I 8), citația ce o capătă oamenii dela judecătorie. Netot, j. Făgăraș (I 8), termen, răgaz. *Mi-ă dat soroc de 3 zile*. Nașlac, j. Alba (I 8).
- soroacă**, s. f. Termen anumit pentru plățirea banilor, ruptoare. *Să-mi puă patru soroace*. Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 8), citație. *Am căpătat azi o soroacă*. Hațeg (I 8), pauză între două cântări. Sânmihaiu, j. Cluj (I 8).
- soroci**, vb. IV-a. A pune termen. Nașlac, j. Alba (I 8), a trimite citație, a cita înaintea unui for. *M'a sorocit la solgăbvirău*. Netot, j. Făgăraș (I 8). *Trebuie să mă duc la judecătorie, că m'or sorocit*. Hațeg (I 8), a fi vrăjit, a fi ursit. Cergău, j. Târnava Mică (I 8).
- spăhie**, s. m. Domn de pământ, mare proprietar. Hațeg (I 89).
- spenc**, s. a. Un fel de coșarcă pentru transportarea bucatelor la câmp. Hațeg (I 33).
- spencuță**, s. f. Coșărcuță. Șard, j. Alba (I 33). — Derivat din *spenc*.
- stăură**, vb. I-a. A se uita cu aviditate la un lucru și a aștepta să-l capete. Hațeg (I 66). — Din lat. *stabulo, are*.
- șteoară**, s. f. Muiere slabă și de nimica. Făgăraș (I 76). Racovița, j. Sibiu (I 76).
- străcătoare**, s. f. „Instrumentul făcut din lână cu care se strecoară laptele și cașul“. Băuțar, j. Hunedoara (II 9). — Din *străcurătoare*

șugubină, s. f. Daună, neplăcere. Hațeg (I 75).

sunducos, adj. Despre un om închis, bolnăvicios, nervos. Hațeg (I 81). Cf. s â n d ă c o s.

Sunza, s. f. Nume de femeie. Doștat, j. Sibiu (I 21).

șupăi, vb. IV-a. A bate, a pierseca. *L-o șupăit*. Gârbova, j. Alba (I 34).

— Onomatopee; cf. *jupi*.

șupi, vb. IV-a. A bate cu pumnul pe cineva. Oroiu de Câmpie, j. Mureș (I 34), a se arunca cu repeziune spre ceva. *Mă șup eu la...* Hațeg (I 34).

— Onomatopee; cf. *șupăi*.

șupurlui, vb. IV-a. (Despre o vită) A-și schimba părul, a năpârli. Șard, j. Alba (I 34).

— Din *jupui*+*năpârli*.

T

țâflă, s. f. Loc înalt, „pe care abia te poți sui“. Băuțar, j. Humedoara (II 9).

tălpălu, s. a. „Substratul piciorului în opincă“. Hațeg (I 60), lanțul gros cu care se împiedecă roata, pe locurile pezișe, în așa fel ca să taie adânc în pământ. Triteni, j. Turda (I 60).

— Derivat din *talpă*.

tălpălu, vb. IV-a. A pune lanțul subt roată, împiedecându-o, pe locurile pezișe, în așa fel ca să taie adânc în pământ. Triteni, j. Turda (I 60).

— Derivat din *talpă*.

tăpșan, s. a. „Locul mai ridicat, unde se face focul în casele sătenilor“. Hațeg (I 57).

tărăpănie, s. f. „Femeie corpulentă, sdrențuroasă și nebulă“. Hațeg (I

44). [O b s.: După cât se pare, *tărăpănie* reproduce rostirea *tărăpane*; în acest caz forma literarizată e *tărăpaie*].

tărăraiu, s. m. Om cu care nu te poți înțelege. Băuțar, j. Humedoara (II 9). — Cf. *tărăraie* (CADE).

tărnu, s. f. Un fel de coșarcă lată pentru uscat prune. Hațeg (I 33).

teabă, s. f. Unealtă, seulă. *Teabă rea* se zice despre un om slab amărit, de nimica. Hațeg (I 82). [O b s.: Se rostește *tyabă*].

tearfă, s. f. Opincă rea de tot, ruptă. Hațeg (I 76). [O b s.: Se rostește *tyarfă*].

tecărui, vb. IV-a. „A strânge foarte tare“. Hațeg (I 77). Gârbova, j. Alba (I 77). Făgăraș (I 77). Racovița, j. Sibiu (I 77).

— Din ung. *tecerni* „a încolăci, a suci“. (CMRSZ).

tide, s. f. pl. Acele de ghiată ce se formează pe pomi, bura ce se așează pe barbă și păr, iarna când e ger mare. Hațeg (I 15). [O b s.: se rostește *tyidyie*].

— Greșit literarizat din *chidie*, cf. DA.

țiflă, s. f. = *țâflă*. Hațeg (I 42).

țifleică, s. f. Coastă prăpăstioasă, răpă. Hațeg (I 42).

— Cf. *țâflă*.

țipiș, adv. înclinat. *Loc țipiș. Drum țipiș*. Hațeg (I 86).

țisâm, s. a. Taxa ce o plătesc jelierii domnilor lor. Hațeg (I 13).

țipetă, s. f. Țipenie, nimic. *Nu-i țipetă de om pe aici. N'are țipetă de lemn*. Hațeg (I 14). [O b s.: „Pre la noi întru însemnarea aceasta se folosește, mai rar, cuvântul *țipenie*: *Nu-i țipenie de om pre aici*“. Nașlac, j. Alba. Tureni, j. Turda (I 14). Alte si-

nonime ale acestei expresii: *nu-i pui de om*. Netot, j. Făgăraș (I 14); *nu-i leac de om*. Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 14); *nu-i suflet de om*. Doștat, j. Sibiu (I 14); *nu-i urmă de om*. Hamba, j. Sibiu (I 14)].

— Cf. *țipenie*.

toporâște, s. f. Partea de dedesubt dela coada coasei, unde se înțepenește coasa. Gârbova, j. Alba (I 52).

ună, vb. I-a. A se scobori. Băuțar, j. Hunedoara (II 9).

țuțuluș, s. a. Scrânciob, u ț u ț, h u n ț u ț, u ț u ț u ș. Hațeg (I 60).

U

udi, vb. IV-a. A rămânea. *A udit acasă*. Hațeg (I 37).

— Pentru etimologie, cf. DR., XI, 185—188.

udiă, vb. I-a. A netezi copilul sau cănele pe cap. Gârbova, j. Alba (I 37).

unde, adv. Las' de nu... *Unde nu m'am dus*. *Unde nu ți l-am bătut*. Făgăraș (I 85). *Unde nu mi ți l-am bătut*. *Unde nu mi l-am prins de păr și de urechi*. Racovița, j. Sibiu (I 85).

ungheț, s. a. Colț al casei (odăii), cu deosebire colțul casei unde se face focul și unde se pune cenușa. Hațeg (I 58), „locul de după cuptor“, orice loc strămtorat. Feleac, j. Cluj (I 58). [O b s.: Se rostește *ungyeț*].

urdină, vb. I-a. A merge des undeva. Hațeg (I 87), a avea diaree. Făgăraș (I 87). Racovița, j. Sibiu (I 87).

uțuț, s. a. Scrânciob, h u n ț u ț, ț u ț u l u ș, u ț u ț u ș. Feleac, j. Cluj (I 60). — Onomatopee.

uțuțuș, s. a. = *uțuț*. Triteni, j. Turda (I 60).

— Onomatopee.

V

văcăli, vb. IV-a. A asvârli pe zid var cu nisip. Netot, j. Făgăraș (I 6).

— Din ung. *vakolni* „enduire (un mur de ciment, etc.)“ (SNK.).

văstră, s. f. Peteaua formată din bani de argint, pe care o pun feciorii pe pălărie, m u n u n ă. Hațeg (I 62), florile ce le pun feciorii în pălărie. Racovița, j. Sibiu (I 62).

vig, s. a. Sucitură de pânză. *Vig de pânză*. Băuțar, j. Hunedoara (II 10).

viorint, adj. Vănat, de culoarea viorelei. Hațeg (I 29), violet. Băuțar, j. Hunedoara (I 29).

Vochița, s. f. Nume de femeie. Hațeg (I 22). „In mărginătime“ (I 22).

Voichița, s. f. Nume de femeie. Blaț (I 22). Secaș (I 22).

vread, s. a. In expresia: *a umbla în vreadul lui* = a-i face voia, a-i fi pe plac. Hațeg (I 16).

Z

zăcon, s. a. Obiceiul, datină. *Așa-i zăconul pe la noi*. Hațeg (I 18).

zăgneată, s. f. Focul care se aprinde în gura cuptorului, cu un șomoiag de paie, când se bagă pâinea. Miceștii de Câmpie, j. Cluj (I 7). Tureni, j. Turda (I 7). Rediu, j. Turda (I 7). Sânmihaiul de Câmpie, j. Cluj (I 7).

zăgneată, s. f. = *zăgneată*. Culpui, j. Mureș (I 7). Inoc, j. Alba (I 7). „Când se aprinde ceva se zice: *abia să vede o țără de zăgneată*“. Cergău, j. Târnava Mică (I 7).

— Refăcut după pl.

zămislit, adj. *Zămislitule!* „se zice la omul acela care e poftitor“. Băuțar, j. Hunedoara (II 10).

zătoniu, s. a. Iaz, gat. Băuțar, j. Hune-

- doara (II 10). [O b s.: Scris *zătוניu*; s'ar putea ca această formă să infățișeze rostirea dialectală *zătón*].
— Din ung. *zátony* (CMRSZ.).
- zgoadă**, s. f. Nimereală. *Cu zgoada*. Hațeg (I 36).
- zgodî**, vb. IV-a. A nimeri. *Am zgodit casa*. Hațeg (I 36).
- zgúrav**, adj. Sfărmicios. Băuțar, j. Hunedoara (II 9).
- Derivat din *zгурă*, după analogia lui *mărșav*, *hulpav*, *bolnav*, etc.
- zogoni**, vb. IV-a. A izgoni, a alunga. Hațeg (I 29). Băuțar, j. Hunedoara (I 29).
- zvârlugă**, s. f. Incuietoare simplă făcută dintr'un lemn, care se bate cu un cuiu în stâlpul porții sau ușorul ușii, în așa fel ca să se întoarcă în el. Făgăraș (I 88).